

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Aleksander Besednjak

Primerjava političnih sistemov Avstralije in Nove Zelandije

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Aleksander Besednjak
Mentor: red. prof. dr. Bogomil Ferfila

Primerjava političnih sistemov Avstralije in Nove Zelandije

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

Primerjava političnih sistemov Avstralije in Nove Zelandije

Politični sistem posamezne države je rezultat zgodovinskega razvoja in številnih drugih družbenih dejavnikov, ki nanjo vplivajo skozi zgodovino. Zato sem za predmet analize v svojem diplomskem delu izbral primerjavo političnih sistemov dveh sosednjih držav, Avstralije in Nove Zelandije. Izbrani državi sta si geografsko zelo blizu, prav tako pa jima je skupen zgodovinski razvoj, predvsem zaradi vpliva britanske nadoblasti in vplivov, ki sta jih bili deležni kot članici Commonwealtha. Osredotočil sem se na zakonodajno vejo političnega sistema izbranih držav in preučeval značilnosti parlamenta v obeh državah, njegovi sestavi in delovanju, zakonodajni postopek ter volitve v parlament. Cilj diplomskega dela je bil ugotoviti, ali drži, da sta si politična sistema izbranih sosednjih držav, s podobnim zgodovinskim razvojem, res podobna. Pri preučevanju sem se opiral na zastavljeno hipotezo, ki pa je po opravljeni raziskavi nisem mogel potrditi, saj sem ugotovil, da državi kljub geografski bližini in skupnemu zgodovinskemu razvoju nimata podobnega političnega sistema.

Ključne besede: politični sistem, Avstralija, Nova Zelandija, parlament, volitve.

Comperative political systems of Australia and New Zealand

Political system of a country is the outcome of that country's historical development and many other social factors that have influenced throughout its history. Therefore, the main subject of my thesis is comparing political systems of selected countries, Australia and New Zealand. The selected countries are geographical neighbours and share a great deal of their historical development, primarily due to the impact of the British rule and the obstacles they had to overcome as members of the Commonwealth. I took focus on the legislative branch of political system in both countries and studied the characteristics of both Parliaments, how they are formed, how they function, the legislative process and parliamentary elections. The objective of my thesis was to prove that political systems of two neighbouring countries with shared history are really similar. In the research in relied on posed hypothesis, but in the end I could not confirm it as I discovered that despite geographic proximity and shared historical development, do not have similar political system.

Key words: political system, Australia, New Zealand, parliament, elections.

KAZALO

1	UVOD	5
2	METODOLOŠKI OKVIR	6
2.1	Opredelitev raziskovalnega problema	6
2.2	Cilj	6
2.3	Hipoteza.....	7
2.4	Uporabljena metodologija	7
3	TEORETIČNA IZHODIŠČA	8
3.1	Pojem države	8
3.2	Državna organizacija	9
3.3	Politični sistem	9
3.4	Oblike držav	11
3.5	Vrste političnih sistemov	12
3.5.1	Parlamentarni sistem	12
3.5.2	Predsedniški sistem	13
3.5.3	Mešana oblika državne oblasti	14
4	EMPIRIČNI DEL	14
4.1	Odnosi med Avstralijo in Novo Zelandijo	14
4.2	Politični sistem Avstralije.....	15
4.2.1	Avstralski parlament	17
4.2.2	Zakonodajni postopek	21
4.2.3	Volitve v avstralski parlament.....	21
4.3	Politični sistem Nove Zelandije.....	23
4.3.1	Novozelandski parlament.....	24
4.3.2	Zakonodajni postopek	27
4.3.3	Volitve v novozelandski parlament.....	28
4.4	Primerjava.....	29
	Tabela 4.1: Primerjava elementov političnega sistema v izbranih državah.....	30
5	ZAKLJUČEK	34
6	LITERATURA	36

1 UVOD

»Brez primerjav, brez nenehnega primerjanja se človekov duh sploh ne bi razvijal«

(de Tocqueville v Ferfila 2006, 11).

Politični sistem posamezne države je v svoji stvarni podobi enkratni, neponovljiv in ves čas spreminjajoč. Politične sisteme lahko klasificiramo na različne načine in po številnih merilih, vendar se pri tem ne smemo ujeti v zanko poenostavljanja. Vse razvrstitve političnih sistemov so lahko le približne inčasne (Ferfila 2006, 14).

Politični sistem že v osnovi posega v delovanje državnega ustroja in njeno obliko. Tako se dotika skoraj vseh področij delovanja države in politike, postavlja standarde razvoja in delovanja. Brez tega ogrodja bi država zelo težko funkcionirala. Seveda pa imajo bistveno vlogo tudi državljani, ki izvršujejo naloge, da politični sistem lahko funkcionira tako, kot mora.

V svoji diplomski nalogi bom med seboj primerjal politična sistema dveh sosednjih držav, Avstralije in Nove Zelandije. Državi povezujeta geografska lega in zgodovinski razvoj, zato lahko sklepamo, da sta si podobna tudi njuna politična sistema. Poskušal bom ugotoviti, v katerih segmentih zgornja trditev drži, hkrati pa se bom osredotočil tudi na značilnosti političnega sistema, v katerih se državi razlikujeta.

Avstralija in Nova Zelandija sta državi, ki sta si v marsičem zelo podobni pa tudi obenem zelo različni. V številnih strokovnih, političnih in drugih razpravah sta velikokrat obravnavani skupaj, kot nekakšna celota. Za kar so številni avtorji ob raziskovanju tega zanimivega področja podali skupno ime, in sicer – Avstralazija (Ferfila 2003, 11).

Obe raziskovani državi sta v skoraj v vsakem pogledu unikatni in zelo raznoliki državi. Ta njuna edinstvenost in raznolikost se kaže skoraj na vseh področjih njunega obstoja in delovanja, od kulture, populacije, klimatske strukture, geografije, zgodovine do politične ureditve. To sta državi, ki ju poznamo tudi kot »država tam doli«, vendar sta ravno zaradi te oddaljenosti ter tako močne zgodovine in vpliva multikulturalizma tako zelo posebni in

edinstveni, kar se seveda kaže tudi v njunem političnem sistemu in delovanju (Australian Government 2012a).

Diplomska naloga je sestavljena iz petih delov. Prvi del je metodološki ter opredeljuje raziskovalni problem in cilje diplomskega dela ter definira hipoteze in uporabljeno metodologijo. Drugi del je teoretski. V njem bom predstavil temeljne teoretične nastavke primerjalnih politik in relevantno teorijo političnih sistemov, njihove vrste in značilnosti. V tretjem in četrtem poglavju bom predstavil značilnosti političnih sistemov obeh izbranih držav, Avstralije in Nove Zelandije. Nato bom v petem delu opravil analizo političnih sistemov obeh izbranih držav na podlagi zastavljene hipoteze ter izpostavil segmente, v katerih sta si politična sistema izbranih držav podobna ter med njima poiskal morebitne razlike.

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 Opredelitev raziskovalnega problema

Diplomsko nalogo sem zasnoval na *teoriji primerjalnih politik*, in kot pravi Ferfila (2009, 119), bom svet preučeval kot celoto posameznih držav in na tej širši ravni primerjal države med seboj. Za analizo sem izbral dve državi, Avstralijo in Novo Zelandijo. Na konkretnem primeru bom poskušal ugotoviti, kako sta si politična sistema dveh tako bližnjih držav med seboj podobna. Državi sem izbral zaradi njune geografske lege in podobnega zgodovinskega razvoja, saj »disciplina primerjalnih politik potrebuje raziskovalni okvir, ki upošteva tako politične kot družbene dejavnike oziroma družbeno okolje, v katerem se politika dogaja. Po eni strani obstoji jasno razločevanje med »državo« in »družbo«, po drugi strani pa sta neločljivo povezani« (Ferfila 2009, 11). Na podlagi tega lahko sklepam, da sta dva tako pomembna dejavnika, kot sta geografska bližina in podoben zgodovinski razvoj, zagotovo do določene mere vplivala na politična sistema, ki ju imata izbrani državi, in sta si zato podobna.

2.2 Cilj

Diplomsko delo temelji na primerjalni analizi političnih sistemov dveh držav. Za preučevanje sem izbral Avstralijo in Novo Zelandijo. Cilj diplomskega dela bo torej ugotoviti, ali sta si

politična sistema izbranih držav podobna. Poskušal bom ugotoviti podobnosti in razlike v delovanju političnih sistemov teh dveh sosednjih držav. Izbrana politična sistema bom primerjal v naslednjih elementih: značilnostih parlamenta, njegovi sestavi in delovanju, zakonodajnem postopku ter volitvah v parlament. V pomoč mi bo zastavljena hipoteza, ki me bo usmerjala pri raziskovanju. Izvedel bom primerjalno študijo s pomočjo uporabljene literature.

2.3 Hipoteza

V svojem diplomskem delu si zastavljam naslednjo hipotezo:

H1: *Zaradi geografske bližine in podobnega zgodovinskega razvoja sta si politična sistema Avstralije in Nove Zelandije podobna.*

Pri tem je nujno poudariti, da se bom v svojem diplomskem delu osredotočil predvsem na zakonodajno vejo oblasti obeh političnih sistemov. Primerjava bo temeljila na značilnostih parlamentov izbranih držav, njihovi sestavi in delovanju, na zakonodajnem postopku in na volitvah v parlament. Predpostavljam, da sta si državi, zaradi geografske bližine in podobnega zgodovinskega razvoja, podobni v zgoraj naštetih elementih političnega sistema.

2.4 Uporabljena metodologija

Ena od ključnih zahtev za izvedbo analiz je poznavanje širokega obsega razpoložljivih metod in tehnik. Spekter tehnik in metod je številen in zelo različen, obstajajo različni modeli, analize koristi in stroškov, sistematične analize, viharjenja možganov, analize sekundarnih referenc, anket, intervjujev, primerjalnih metod in tehnik (Kustec Lipicer v Fink Hafner 2002, 93–94).

Metode oziroma tehnike, ki jih bom uporabil v diplomski nalogi, so naslednje:

- **sekundarna analiza** – gre za analizo oz. ponovno analizo že obstoječih podatkov (Grdešić 2006, 33), ki jo bom v svojem primeru uporabil za analizo stanj dveh preučevanih držav,

- **analiza primarnih virov** – metoda, s katero bom preučil sprejete zakone in njihove predloge ter navajal njihove dele (analiza primarnih dokumentov Avstralije in Nove Zelandije),
- **deskriptivna metoda**, ki bo uporabljena v večinskem delu diplomske naloge,
- **analiza internetnih virov** (analiziral bom pomembne in uporabljene internetne vire).

3 TEORETIČNA IZHODIŠČA

3.1 Pojem države

Država je po mnenju številnih teoretikov, tako tudi Pereniča, središče političnega dogajanja. Brez nje in njenih vzvodov delovanja bi bilo življenje neorganizirano, neučinkovito in seveda v velikih primerih prepuščeno naključjem in konfliktom (Perenič 1998, 32).

Učinkovitost delovanja države tako izhaja iz dejstva, da država kot **monopolna organizacija** razpolaga z vsemi sredstvi, tudi s sredstvi fizičnega prisiljevanja. Za doseganje svojih ciljev se ne uporabljajo zgolj sredstva prisiljevanja, ampak se poslužuje tudi drugih sredstev (širše družbeno soglasje, širjenje primerne politične ideologije, propagandna sredstva ipd.), s katerimi poskuša doseči relativno primarno učinkovitost svojih odločitev (Perenič 1998, 32).

Pomembna lastnost države je tudi njena **organiziranost**, predvsem ko mislimo na moderno obliko države. Tako je ena od tipičnih značilnosti moderne države njena birokratska institucionalizacija, ki se tako ponaša z relativno visoko stopnjo racionalnosti in predvidljivosti, kar seveda sovpada s sodobnim gospodarskim delovanjem (Perenič 1998, 32).

Država ima poleg zgoraj omenjenih lastnosti tudi številne druge, zaradi katerih ji lahko pripisujemo tako velik pomen. Med drugim državne institucije uravnavajo javno obnašanje in tako vplivajo na družbeno dogajanje. Vsaka država ima tako svoj zbir ciljev in dnevni redov (Ferfila 2008, 12).

3.2 Državna organizacija

Kadar o državi govorimo kot o organizaciji, moramo vedeti, da si lahko izbrani pojem razlagamo v širšem in v ožjem pomenu. Tako je v **širšem pomenu** državna organizacija istovetna s proizvodnjo, potrošnjo in obče življenjsko družbeno skupnostjo. Tako je splet treh sestavin, **ozemlja, prebivalstva**, ki živi na njem, in **organizacije prisiljujoče javne oblasti**. Obseg državnega ozemlja je po avtorjevih besedah odvisen od zgodovinskih okoliščin in določen po mednarodnih pogodbah ali pa po naravnih, med sosednjimi državami priznanih mejah. V **ožjem pomenu** pa jo lahko enačimo z monopolno organizacijo prisiljujoče javne oblasti (Kušej v Cerar 1998, 35). Na državnem ozemlju je, in tako tudi mora biti, organizacija prisiljujoče javne oblasti, torej državna oblast, ki je tako učinkovita na tem ozemlju, da brez njene privolitve ne more nobena druga organizacija izvrševati kakršnihkoli aktov oblasti (Kušej v Cerar 1998, 35).

Državna organizacija je v svojem ustroju suverena, zato lahko govorimo o **suvereni državni oblasti** (Kušej v Cerar 1998, 35). Tako lahko državno suverenost delimo na dve ravni, in sicer na **zunanjo** in **notranjo suverenost**. **Zunanja suverenost** je tako soznačnica za neodvisnost ene državne organizacije nasproti drugim podobnim organizacijam enake vrste. V današnji gospodarski povezanosti sveta je zunanja suverenost lahko le relativna. Moramo pa se po mnenju avtorja zavedati, da je državna suverenost države podana, čim država ni na pravno obličen (formalen) način prevzela dolžnosti, da se podreja zapovedim in predpisom, ki bi jih njej enostransko narekovala druga država (Kušej v Cerar 1998, 36). Za **notranjo suverenost** države pa lahko trdimo, da je po teoriji tako istovetena z monopolom razpolaganja s sredstvi za fizično prisiljevanje in njegovim izvrševanjem. Zato je pojem notranje suverenosti države tako izraz za dejstvo, da štejemo državno oblast v mejah njenega državnega ozemlja za *vrhovno, samostojno, izvirno in vseobsežno ter enotno* (Kušej v Cerar 1998, 36).

3.3 Politični sistem

Easton (v Della Porta 2003, 17) **politični sistem** definira kot sistem interakcij, prek katerih se uveljavlja oblastveno razporejanje dobrin, ki so v določeni družbi redke. Razporejanje dobrin (gmotnih in negmotnih) lahko v družbi poteka na tri različne načine:

- po **običaju**, ki ga razumemo kot skupek pravil, ki uživajo tradicionalno spoštovanje in urejajo področje zasebnih odnosov,

- z **menjavo**, katere bistvo je svobodna interakcija med subjekti, ki se med seboj pogajajo, in
- s **političnim zapovedovanjem**, ki temelji na kolektivnih postopkih, ki omogočajo rešitev sporov glede razporejanja dobrin z ukazovanjem (Della Porta 2003, 17).

Glavna naloga političnega sistema v zgoraj opisanem smislu je uravnavanje sporov med posamezniki, ki sestavljajo neko družbo, ter s tem preprečitev razpada te družbe. Sistem je prek spodbud in odgovorov v konstantni interakciji z družbo, ki predstavlja sistemsko okolje. Znotraj političnega sistema je nato moč prepoznati nekatere podsisteme, med njimi podsistem strank, uradniški podsistem in podsistem skupin za pritisk (Della Porta 2003, 17). Sistemski pristop k razumevanju političnega sistema izhaja iz naravoslovnih in bioloških znanosti ter svet razume kot neskončno število sistemov in podsistemov, od katerih je vsak sestavljen iz majhnih sistemov in je ob enem sestavni del večje celote (Ferfila 2009, 6). Easton (v Ferfila 2009, 6) je na podlagi tega definiral tri značilnosti političnega sistema:

1. razlikuje se od okolja, v katerem obstaja, ter je odprt za njegove vplive,
2. njegove notranje sestavine in procese določajo njegovi stiki z okoljem,
3. sposobnost njegovega obstoja je odvisna od razpoložljivosti in jakosti povratnega vpliva iz njegovega okolja k političnim odločevalcem in drugim političnim igralcem.

Na podlagi tega sta Almond in Powell zgradila teorijo strukturalnega funkcionalizma. »Trdila sta, da vsi politični sistemi obstajajo tako v domačem kot mednarodnem okolju. Sistem od okolja sprejema zahteve in podporo, kar predstavlja njegov input. Le-tega predela in ga nato vrne okolju kot output. Inputi in outputi pomenijo menjavo med sistemom in okoljem, proces predelave pa je stvar političnega sistema samega« (Ferfila 2009, 7). Izpostavila sta štiri značilnosti, ki jih posedujejo vsi politični sistemi in po katerih jih lahko medsebojno primerjamo:

1. politične strukture – so sestavni deli vseh političnih sistemov in se razlikujejo po stopnji in obliki strukturne specializacije,
2. funkcije – vsi politični sistemi imajo enake funkcije, ki pa jih lahko opravljajo različne politične strukture in z različno pogostostjo¹,

¹ Sisteme je mogoče medsebojno primerjati glede na njihove funkcije, ki jih opravljajo politične strukture, glede na pogostost opravljanja teh funkcij in na vrsto struktur, ki te funkcije opravljajo.

3. večfunkcionalnost – je značilnost vseh političnih struktur, ne glede na to, kje se nahajajo (v primitivnih ali modernih družbah) ali na njihovo stopnjo specializiranosti²,
4. mešanost – v kulturnem smislu so vsi sistemi mešani, saj samo moderne ali samo tradicionalne družbe ne obstajajo.

3.4 Oblike držav

V klasifikaciji držav poznamo ustaljene oblike in te so naslednje: **oblike vladavine, oblike državne oblasti, oblike političnega sistema in oblike državne ureditve** (Pavčnik 1998, 40).

Tako so **oblike vladavine** (monarhija, republika) in jih opredeljujemo glede na to, kako je organiziran državni poglavar in njegov pravni položaj. Ko govorimo o **oblikah državne oblasti**, nas zanima predvsem, kakšno je razmerje med posameznimi dejavnostmi države (zlasti zakonodajno, izvršilnoupravno in sodno), prototipi za ta razmerja so parlamentarni, predsedniški in skupščinski sistem. Pod **oblike političnega sistema** označujemo razmerje med državno organizacijo v ožjem pomenu in prebivalci (državljeni), ki niso le objekt odločanja, ampak so lahko tudi politični nosilci državne suverenosti, po tem merilu je država tako **avtokratična** ali pa **demokratična**. Oblike državne ureditve so odvisne od pravne (ne)samostojnosti organizacijskih delov, iz katerih je država sestavljena: stopnja nesamostojnosti je tako lahko tolikšna, da je država **unitarna (enotna)**, kot je na drugi strani stopnja samostojnosti lahko spet tolikšna, da je država **zvezna (federativna)** (Pavčnik 1998, 40).

Vsaka od omenjenih klasifikacij izraža in poudarja le tiste lastnosti države, ki jih klasifikacijski prijem zajema, zanemarja pa tako vse druge lastnosti in s tem po mnenju Pavčnika siromaši vsebino, ki jo konkretna država ima. Siromaši jo v tem pogledu, da ne poudarja vseh značilnosti, ki bi konkretno državo opredelile, a jo istočasno tudi bogati, ko so posamezne lastnosti države obravnavane na širši ravni in v primerjavi z drugimi državami. Klasifikacija držav tako ni sama sebi namen, ampak omogoča, da spoznavamo skupne značilnosti vseh držav in nato na podlagi tega ovrednotimo lastnosti, ki jih ima posamezna država (Pavčnik 1998, 40–41).

² Politične sisteme je mogoče primerjati glede na posebnosti funkcij njihovih struktur.

3.5 Vrste političnih sistemov

Politični sistem posamezne države je v svoji stvarni podobi enkratno, neponovljiv in ves čas spreminjajoč. Politične sisteme lahko klasificiramo na različne načine in po številnih merilih, vendar se pri tem ne smemo ujeti v zanko poenostavljanja. Vse razvrstitve političnih sistemov so lahko le približne inčasne, saj praktično nobenega političnega sistema ni mogoče uvrstiti le v eno od klasifikacij. Pomembno je, da se vedno zavedamo, da pri vsakem razvrščanju govorimo le o modelih, v katerih so opredeljene le glavne značilnosti, ne pa o politični realnosti. Najpogosteje se za kriterij razvrščanja političnih sistemov uporablja stopnja koncentracije (razpršitve) moči ali stopnja gospodarskega oziroma političnega razvoja. Glede na prvo spremenljivko ločimo demokratične, avtoritarne in totalitarne sisteme. Glede na stopnjo razvoja v osnovi ločimo razvite in nerazvite politične sisteme, v zadnjem času pa se je začel uporabljati tudi termin novointindustrializirane države (Ferfila 2006, 14). Za potrebe diplomskega dela se bom v nadaljevanju osredotočil na demokratične politične sisteme in podrobneje razdelal njihove značilnosti.

3.5.1 Parlamentarni sistem

Parlamentarni sistem se je razvil najprej v Angliji in se pozneje uveljavil v večini evropskih držav (Grad 1999, 42). Za parlamentarni sistem je značilno, da je vlada (kot nosilka izvršilnoupjavne oblasti) odvisna od zaupanja parlamenta, ki je nosilec zakonodajne veje državne oblasti (Pavčnik 1998, 45). Za to ureditev velja, da državni poglavar (monarh, predsednik republike) vlada, a ne upravlja. Državni poglavar tako predstavlja državo in se osredotoča na klasične državniške naloge, ne da bi posegal tudi v zasnovu in izvajanje vladne dejavnosti (Pavčnik 1998, 45). Tisti, ki prevzame funkcijo nosilca izvršilnoupjavne dejavnosti, je vlada, kot poseben kolektivni organ. V naravi klasičnega primera parlamentarnega sistema je, da državni poglavar podeli mandat za sestavo vlade vodji stranke ali strankarske koalicije, ki ima večino v parlamentu. Mandatarjeva naloga je, da izbere ministrski kabinet, to je svet in vlado, ter ju tako skupaj z vladnim programom predloži parlamentu. Vlada je tako vseskozi odvisna od zaupanja parlamenta, ki mu odgovarja, hkrati pa ima tudi sama možnost, da vpliva na parlament (Pavčnik 1998, 45). Ravno to razmerje med vlado in parlamentom je posebnost parlamentarnega sistema, parlament je tako tisti, ki sprejema zakon, proračun in določa politiko, ki naj jo vlada izpeljuje. Vlada je na vse te odločitve vezana in jih mora uresničevati, sicer se lahko kar hitro znajde v položaju, ko ji je lahko izglasovana nezaupnica. Vprašanje zaupnice pa si lahko vlada postavi tudi sama in s

tem preveri, ali ima v parlamentu še vedno večinsko podporo, ki jo tako zelo potrebuje za svoje nemoteno delo (Pavčnik 1998, 45).

Nadvse pomemben del parlamentarnega sistema je **opozicija**, ki je sestavljena iz poslancev tiste stranke ali strank, ki v parlamentu nimajo večine. Njena naloga je, da javno spremlja delo vlade, ga kritično vrednoti in je tako nekakšna »vlada v senci«, vseskozi pripravljena, da v skladu s pravili parlamentarne igre prevzame izvršilnoupravno oblast. Opozicija je tako po teoriji politična alternativa poziciji, ki ima večino v parlamentu in je kot takšna neizogibna sestavina parlamentarnega sistema (Pavčnik 1998, 46).

3.5.2 Predsedniški sistem

Predsedniški sistem ima svojo domovinsko pravico v ZDA, kjer je prisoten od leta 1787, ko je bila sprejeta še vedno veljavna ameriška ustava. V predsedniškem sistemu ni vlade kot posebnega kolektivnega organa, ki je odvisen od zaupanja zakonodajnega telesa. Nosilec »vladne dejavnosti« je tako kar predsednik, ki hkrati opravlja tudi vso tisto dejavnost, ki mu pripada kot državnemu poglavarju (Pavčnik 1998, 46).

Odnos med predsednikom (predstavlja vodjo administracije, ki izvaja izvršilnoupravno dejavnost) in kongresom se bistveno razlikuje od razmerja med vlado in parlamentom v parlamentarnem sistemu. Tako **kongres** kot **predsednik** sta demokratično voljena organa in sta tako tudi že glede na njun sestanek drug od drugega v celoti neodvisna. Edina izjema je morebitno uveljavljanje odgovornosti predsednika, podpredsednika in drugih visokih uradnikov, če se jim očita, da so izdali državo, bili podkupljeni ali storili kakšno drugo kaznivo dejanje (Pavčnik 1998, 46). V takih primerih lahko pride do tako imenovane obtožbe (impeachment), ki jo lahko sproži predstavniški dom, pred senatom, ki je v takem primeru sodnik. Če je obtožba uspešna in je obtoženi obsojen, se nato odstrani s položaja, ki ga zaseda (Pavčnik 1998, 46).

Za predsedniški sistem je najpomembnejše, da je **nosilec izvršilnoupravne veje oblasti** sam **predsednik**, ki tako samostojno vodi vso zunanjo in notranjo državno politiko. Seveda mu ob strani stoji veliko nadvse usposobljenih strokovnih sodelavcev, med njimi najpomembnejši ministri, ki vodijo posamezne veje zvezne državne uprave (Pavčnik 1998, 47). Naslednja pomembna značilnost je **razmerje med kongresom in predsednikom**. V teoriji je, da je

predsednik podrejen in vezan na zakone, ki jih sprejema kongres, in na odobritev finančnih sredstev. Vendar ima predsednik tudi veliko vzvodov, s katerimi lahko vpliva na kongres. Tako ima možnost suspenzivnega veta, s katerim odkloni promulgiranje zakona, ki ga nato skupaj s svojimi pripombami tako vrne zakonodajnemu telesu. Predsednik tako lahko na kongres vpliva še s svojimi poslanicami, s katerimi dejansko v precejšnjem obsegu prevzame zakonsko iniciativo (Pavčnik 1998, 47). Nenazadnje pa daje zelo pomembno vlogo predsedniškemu sistemu v ZDA tudi vloga, ki jo ima vrhovno sodišče ZDA. Sodišče tako v svojih pristojnostih odloča med drugim tudi o skladnosti zakonov z ustavo, pri čemer gre predvsem le za konkretno presojanje ustavnosti zakonov, zato je za predsednika pomembno, kdo so sodniki vrhovnega sodišča in kako ti sodniki tudi odločajo (Pavčnik 1998, 47).

3.5.3 Mešana oblika državne oblasti

Ob parlamentarnih in predsedniških sistemih obstaja še več mešanih oblik državne oblasti, ki tako ustrezno združujejo ustanove obeh sistemov. Za tak **tipičen primer parlamentarno-predsedniške oblike oblasti velja peta francoska republika** (Pavčnik 1998, 48).

Osrednja značilnost takšnega sistema je, da ima predsednik bistveno bolj okrepljeno vlogo kot državni poglavar v parlamentarnem sistemu, ob njem pa je seveda tudi vlada kot posebno telo, ki je odvisno od zaupanja parlamenta. Prvega ministra imenuje predsednik, na njegov predlog pa imenuje in razrešuje tudi ministre, ki tako niso člani parlamenta. Predsednik ima v takem sistemu tudi veliko drugih pooblastil, ki daleč presegajo pooblastila državnega poglavarja v klasičnem parlamentarnem sistemu (Pavčnik 1998, 48).

4 EMPIRIČNI DEL

4.1 Odnosi med Avstralijo in Novo Zelandijo

James Cook je skupni zgodovinski razvoj Avstralije in Nove Zelandije sprožil, ko je Novo Zelandijo in vzhodno obalo Novega Južnega Walesa kartiral na svojem prvem potovanju med letoma 1769 in 1770. Pozneje je Sydney postal naselbina za obsojence iz Evrope, pojem »Avstralazija« pa se je začel uporabljati kot skupno ime za vso ozemlje te regije, ki je bilo pod britansko nadoblastjo. V 60. letih 19. stoletja je bila Nova Zelandija ena od sedmih

kolonij Avstralazije, ki so si delile geografsko zgodovino. Toda ideja o Avstralaziji oziroma eni državi na celotnem kontinentu ni uspela povezati vseh kolonij (Mein-Smith 2011, 376).

Sprejetje avstralske ustave je pomemben trenutek za Novo Zelandijo, saj je ta akt bistveno spremenil dinamiko odnosov med državama. V trenutku, ko je Avstralija sprejela svojo ustavo in postala federacija, odnosi med državama niso mogli biti več uravnoteženi, saj je Avstralija postala velika in močna država, Nova Zelandija nasproti nje pa asimetrično manjša in šibkejša. Kljub temu bi Nova Zelandija brez večjih težav lahko postala sedma država Avstralije iz dveh razlogov. Prvič, Nova Zelandija je navedena v preambuli avstralskega ustavnega zakona³, in drugič, avstralska ustava določa, da zvezni parlament lahko prizna ali ustanovi nove države. Novozelandski parlament bi tako lahko glasoval za priključitev k Avstraliji in Nova Zelandija bi se Avstraliji lahko priključila brez sprememb avstralske ustave. Iz tega pa izhaja tudi glavni problem, saj bi se v tem primeru Nova Zelandija morala Avstraliji priključiti pod avstralskimi pogoji in pravili (Mein-Smith 2011, 380–381).

Glede na to, da so se Novozelandci leta 1901 izrekli proti politični uniji ter da tudi trenutna klima in odnosi med obema državama niso v prid združitvi, je malo verjetno, da se bo Nova Zelandija kadarkoli priključila Avstraliji, tudi če bi se le-ta rekonstituirala. Čeprav lahko rečemo, da sta državi trenutno bolj povezani kot kadarkoli prej, je verjetnost, da bodo Novozelandci žrtvovali svojo pravico do samouprave in neodvisnost, zelo majhna (Mein-Smith 2011, 381).

4.2 Politični sistem Avstralije

Politična zgodovina Avstralije je zelo pestra, kajti na tem ozemlju se je skozi čas dogajalo veliko stvari, ki so zelo zaznamovale to področje. Do sredine 19. stoletja so šest britanskih kolonij, ki so bile ustanovljene na tem širnem avstralskem ozemlju, večinoma upravljali iz Londona, tako so bile kolonije vodene pod vplivom angleške vladavine. Z leti so se tudi upravljalske zadeve spreminjale, tako so se ob prelomu stoletja kolonije začele upravljati same, kar pomeni, da so same sprejemale lastne zakone, davke, proračun, čeprav so bile formalno še vedno v okviru britanske protekcije (Ferfila 2003, 172).

³ Toda ne kot prvotna država (Mein-Smith 2011, 381).

Leta 1931 se je zgodil bistveni preobrat, z Westminsterskim zakonom se je britanski parlament zaobljubil, da ne bo sprejemal zakonov za članice Commonwealtha. To je pomenilo, da je tudi Avstralija od takrat naprej postala pravno avtonomna, vendar še vedno povezana z Britanijo in preostalimi drugimi članicami Commonwealtha, ne le po trgovinski plati, ampak tudi po tradicionalni ter po podobnosti in povezanosti kultur in parlamentarnega sistema (Australian Government 2012b).

Avstralska uprava je po svoji sestavi in številnih značilnostih v marsičem podobna ameriški, po kateri je tudi jemala vzorce svoje sestave. Tako so pristojnosti zvezne vlade opredeljene posamično, vse ostale pristojnosti pa so delegirane na raven posameznih federalnih držav. Če smo bolj natančni, so zvezni vladi dana pooblastila na področju obrambe, zunanjih zadev, mednarodne trgovine, imigracije, carin in davkov ter poštne službe (Australian Government 2006).

Avstralska ustava kot najvišji državni akt je začela veljati 1. januarja 1901. Ustava velja za vse parlamente, sodišča in prebivalstvo. Po ustavi tako v Avstraliji obstajajo tri veje oblasti: zakonodajna, izvršilna in sodna. Opisuje sestavo, vlogo in pristojnosti zveznega parlamenta. Določa, kako si zvezni in državni parlamenti delijo pristojnosti pri sprejemanju zakonov. Prav tako podrobno opisuje vlogo izvršilne in sodne veje oblasti ter opredeljuje nekatere pravice avstralskih državljanov, kot na primer pravico do verske svobode (PEO 2013). Britanskemu monarhu so po zgodovinski plati, ki je še vedno prisotna v ureditvi, dana simbolna pooblastila. Zastopan je v vlogi glavnega guvernerja. Zakonodajna funkcija je tako pripisana parlamentu, katerega člani so izvoljeni neposredno. Parlament je sestavljen, kot v večini držav po svetu, iz dveh domov: **spodnjega predstavniškega doma (House of Representatives)**, ki ima 147 članov, ki so na to funkcijo izvoljeni za 3 leta, ter na **zgornji senat**, ki ima 76 članov, ki ostanejo na svojem položaju 6 let (Ferfila 2003, 173). Pomembna je tudi vloga vrhovnega sodišča. Velja splošno prepričanje, da zelo težaven oziroma skoraj nemogoč postopek spreminjanja ustave nadomeščajo sodbe sodišča. Referendum je edini način, ki omogoča spremembo ustave in je relativno redko uporabljen mehanizem⁴. Ustavo sestavljajo preambula, osem poglavij in del, imenovan The Schedule (Australian Politics 2013a).

⁴ V moderni zgodovini Avstralije je bilo le 44 poskusov za spremembo ustave, od tega jih je bilo le osem uspešnih, zadnji leta 1977. V zadnjih 50 letih je le v štirih primerih prišlo do spremembe ustave.

V Avstraliji prevladujejo tri glavne politične stranke, ki odločajo o političnem življenju. Te stranke so: **liberalna, laburistična (delavska) in nacionalna**. Liberalna stranka je tako v prvi vrsti vezana predvsem na kapital in posel, laburistična na sindikate, nacionalna pa na podeželje (Ferfila 2003, 173).

Avstralija je v svojem oblikovanju političnega sistema, pri organizaciji prevzela angleško različico kabinetne vlade. Tako ima oblikovano vlado, ki jo sestavljajo vladni ministri, ki so člani parlamenta. Ministrski predsednik, ki je na čelu vseh ministrov, je predsednik stranke, ki je zmagala na volitvah. Poleg zgoraj naštetih vseh pomembnih sestavin za normalno delovanje političnega sistema je zelo pomembna tudi vloga sodišča. Vsi sodniki v Avstraliji so imenovani in ne voljeni. Zvezni sodniki so na svojo funkcijo imenovani dosmrtno. Na vrhu avstralskega pravnega sistema je pozicionirano Visoko sodišče Avstralije (Ferfila 2003, 174).

4.2.1 Avstralski parlament

Avstralija je po svoji ureditvi **ustavna monarhija in parlamentarna demokracija**. V njeni ustavi je določen način imenovanja generalnega guvernerja, ki ima pomembna pooblastila pri oblikovanju in razpuščanju parlamenta. Njegova pooblastila se vežejo predvsem na:

- oblikovanje in razpuščanje parlamenta,
- način konstituiranja obeh domov ter izvolitev njunih članov,
- pogoje posedovanja članov obeh domov in zapolnitev izpraznjenih sedežev.

Ena od glavnih funkcij parlamenta je sprejemanje zakonov, ki določajo način izvolitve senatorjev in članov predstavniškega doma, ter tudi spreminjanje njihovega števila. Tako je avstralski parlament, kot številni drugi, *dvodomen*. Sestavljata ga **predstavniški dom** in **senat** (Ferfila 2003, 191).

V **predstavniški dom** je 147 članov izvoljenih glede na velikost prebivalstva posamezne države in mora biti približno enako dvakratniku števila senatorjev. Kar pomeni, da mora vsaka od držav imeti najmanj pet predstavnikov, med tem je Tasmanija edina nadpovprečno zastopana. Vsak od domov ima pravico izdelati svoja lastna pravila delovanja in kontroliranja svojih zasedanj (Australian Government 2012c).

Drugi dom avstralskega parlamenta je **senat**, ki ga sestavlja 76 senatorjev, po 12 iz vsake od šestih držav in po dva iz obeh teritorijev. Senat si s predstavniškim domom deli pristojnosti pri sprejemanju zakonov. Senat je izvoljen po proporcionalnem volilnem sistemu, z namenom, da njegova sestava čim bolj odraža vzorec volivcev. Pristojnosti senata pri sprejemanju zakonov so enake pristojnostim predstavniškega doma, z izjemo predlaganja ali spreminjanja zakonov, ki dovoljujejo izdatke za vladne službe ali uvajajo nove obdavčitve. Senat pa lahko zahteva, da predstavniški dom spremeni finančno zakonodajo, in ima pravico, da zavrne katerikoli zakon (Parliament of Australia 2013a).

Pri spreminjanju ustave ima pomembno vlogo tudi parlament. Tako morata oba domova parlamenta sprejeti zakon, v nekaterih določenih pogojih celo dvakrat. Tak zakon predlaga ustavne amandmaje. Predlog spremembe gre nato v referendumsko odločanje, kjer mora za njegovo sprejetje glasovati večina vseh volivcev v Avstraliji kot tudi večina držav (Ferfila 2003, 191).

Predstavniški dom zaseda od 60 do 70 dni na leto, medtem ko senat v povprečju med 80 in 85 dni v treh obdobjih, in sicer v obdobjih februar–marec, maj–junij, avgust–december. Zasedanja po običajnih postopkih potekajo od ponedeljka do četrтка dva tedna, nato tem obdobju sledi dvotedenski premor, nato pa zopet sledi epizoda dvotedenskega zasedanja in tako naprej. V primeru razpusta predstavniškega doma so sanatorji prosti do naslednjega sklica zasedanja parlamenta. V navadi je, da ga razpustijo tedaj, da se nove volitve lahko izvedejo istočasno kot običajne volitve za polovico senata (Barlin 1997).

PARLAMENTARNI ODBORI

Vsak dom ima pravico, da izmed svojih članov izbere več odborov. V svoji ureditvi poznajo več vrst odborov, tako mednje štejemo:

- stalne odbore,
- posebne odbore (oblikujejo jih za proučitev posameznih primerov, ki jih nato ukinejo, ko se primeri zaključijo),
- statutarne odbore (ustanovljeni so s pomočjo parlamentarnih zakonov in trajajo, dokler zakon ni spremenjen),
- skupni odbori članov predstavniškega doma in senata.

Večina odborov, ki jih sestavi senat, je stalnih ter tako štejejo od 6 do 8 članov. Njihova značilnost je, da ne morejo spreminjati zakonov, ki jih obravnavajo, lahko pa senatu predlagajo njihovo spreminjanje ali sprejetje. Glavna funkcija senatnih odborov je predvsem kontroliranje vladnega izvrševanja zakonov, pregledovanje trošenja in odločanja ter letna poročila ministrstev in organov v njihovi sestavi (Ferfila 2003, 194).

Predstavniški dom ima 9 stalnih odborov, katerih naloga je predvsem razpravljati in poročati o vsaki zadevi, ki jo pošlje predstavniški dom ali minister. Vsak odbor v svoji pristojnosti pokriva določeno vsebinsko področje in seveda z njim povezana ministrstva oziroma oddelke in službe. Običajno so sestavljeni iz članov različnih strank, njegov namestnik pa prihaja iz strank opozicije. Člane posameznih odborov imenujejo ali volijo posamezne politične stranke in njihova imena sporoči vodja poslanske skupine. V svojem okrilju nimajo izvirnih pooblastil, ampak le tista, ki jim jih je podelil posamezni dom. Tako ima vsak dom zelo široko možnost preiskave in se lahko poglobi v skoraj vsako zadevo, ki je v javnem interesu, ter med drugim lahko pridobi tudi vsako informacijo, ki je ovrednotena za potrebno pri opravljanju svojih ustavnih obveznosti (Ferfila 2003, 194).

ODNOSI MED PARLAMENTARNIMA DOMOVOMA

Oba domova delujeta med seboj kot različni in obenem samostojni enoti. Vendar je vsaka od njiju ločena in odgovorna za svoje pristojne zakonodajne postopke in razreševanje zadev, ki so povezane s pooblastili, privilegiji in imuniteto. Ustava med drugim določa, da noben član enega doma ne more biti istočasno član tudi drugega doma. Neodvisnost obeh domov se kaže tudi v njihovih medsebojnih odnosih (Ferfila 2003, 198).

Komuniciranje med domovoma poteka po ustaljenem redu prek sporočil obeh predstavnikov in se večinoma nanaša na predlagane zakone. Sporočilo tako lahko vsebuje predlog zakona, ki ga je imenoval in sprejel en dom ter ga pošilja v sprejetje in potrditev drugemu domu. Če drugi dom spremeni zakon, ga bo lahko tako spremenjenega v sporočilu poslal nazaj prvemu domu (ibid).

PARLAMENTARNI PREDSTAVNIKI

Član senata ali predstavniškega doma lahko s svoje funkcije odstopi tako, da poda pisno odstopno izjavo predsedniku senata ali govorniku predstavniškega doma. Noben dom nima pooblastil, da bi lahko napodil ali izključil kateregakoli člana parlamenta (Ferfila 2003, 1999).

Parlament tako lahko določa raven njihove plače, ki je sestavljena iz treh delov:

- osnovne plače,
- dodatka za volilno osnovo (volilni okraj in volilna enota) in
- drugih dodatkov.

Osnovna plača je vezana na plače drugih javnih uslužbencev. Dodatek za volilno osnovo pa je določen glede na število volivcev. Vsi senatorji tako dobijo enak dodatek za volilno osnovo. Vse ostale ugodnosti in dodatki pa se nanašajo na vsa službena potovanja po Avstraliji in v tujino ter pokrivanje ostalih stroškov urada, med katere spadajo pošta, telefon in druge storitve (ibid).

Vsi člani parlamenta morajo prispevati določen odstotek od svoje plače in dodatkov parlamentarnemu prispevnemu pokojninskemu skladu. Člani predstavniškega doma, ki odslužijo štiri mandate, in senatorji, ki odslužijo dva, so upravičeni do pokojnine. Višina njihove pokojnine je odvisna tudi od njihovih prejšnjih dohodkov in narašča glede na leta službe v parlamentu. Zanimivo je, da lahko do 50 % pokojnine dobijo izplačane v enem znesku. Na drugi strani pa so parlamentarci, ki ne službujejo v parlamentu dovolj dolgo, da bi pridobili parlamentarno pokojnino, tako upravičeni do izplačila enkratnega zneska, ki vključuje njihove vplačane prispevke z obrestmi. Pokojnino lahko prejema tudi žena umrlega člana parlamenta, če ta umre med opravljanjem službe v parlamentu, ne glede na dolžino parlamentarnega službovanja (Ferfila 2003, 199).

Člani parlamenta, ki imajo ključne funkcije, so predvsem:

- govornik predstavniškega doma,
- predsednik senata,
- vodja opozicije,
- vodja opozicije v senatu,
- vladni in opozicijski priganjalec v obeh domovih,
- predsednik vseh parlamentarnih odborov.

Vsi ti zgoraj naštetih dobijo še dodatno plačo. Enako velja tudi za ministre, katerih plače se razlikujejo glede na njihove odgovornosti (Ferfila 2003, 199).

4.2.2 Zakonodajni postopek

Da zakon velja, mora biti sprejet v obeh domovih, tako v predstavniškem domu kot v senatu. Kot že omenjeno, imata oba domova identična pooblastila z izjemo sprejemanja finančne zakonodaje (Ferfila 2003, 193).

Kadar član kateregakoli doma želi predlagati nov zakon, mora to prej primerno naznaniti. Zakonodajni postopek se v obeh domovih malce razlikuje, vendar je v osnovi podoben. Tako vključuje **prvo branje**, ki pomeni **uvvedbo in predstavitev**; **drugo branje**, pri katerem se **razpravlja o predlogu zakona na splošno** (pomeni podrobno preučitev njegovih določb, ko ga običajno kaj popravijo); ter nazadnje **tretje branje**, pri katerem gre za **dokončno sprejetje vsebine besedila** (ibid).

Minister lahko zakon razglasi za nujnega in s tem doseže njegovo sprejetje po t. i. skrajšanem postopku. Ko je zakon sprejet v enem domu, ga njegov predsedujoči pošlje predsedujočemu drugega doma. Če ima drugi dom na posredovani predlog zakona podane spremembe, jih v prvem domu podrobno proučijo in se potem skušajo pisno uskladiti. Če jim ne uspe, to pomeni, da lahko zakon obleži. Če zakon sprejmeta oba domova, gre nato v potrditev generalnem guvernerju. Po dogovoru generalni guverner ne more odreči odobritve predlaganim zakonom, lahko pa ga vrne domu, ki ga je predlagal, z zahtevo po spremembah, ki pa naj bi bile predvsem bolj oblikovnega značaja (Ferfila 2003, 194).

4.2.3 Volitve v avstralski parlament

V avstralskih kolonijah je bilo tajno glasovanje prvič izvedeno leta 1856. Vsi odrasli moški in ženske, oboji starejši od 21 let, so imeli od leta 1908 volilno pravico. Za splošne volitve leta 1919 je zvezni parlament uzakonil preferencialni sistem glasovanja. Za volitve v senat se je ta sistem začel uporabljati leta 1949, s čimer se je začelo novo obdobje v avstralski politiki, saj je bilo s tem dejanjem tudi manjšim strankam, kot na primer Demokrski stranki dela,

Avstralskim demokratom in Zelenim, dana možnost sodelovanja in uravnoteženja moči v zgornjem domu (Australian Politics 2013b).

Volilna pravica v Avstraliji je **obvezna**. Vsi državljani, starejši od 18 let, se morajo vpisati v volilni imenik, na volitvah pa so dolžni glasovati (Australian Politics 2013b). Način volitev je izveden s skrivno volilnico, vse volitve pa nadzira pristojna avstralska volilna komisija (Ferfila 2003, 191).

Na zveznih in državnih volitvah običajno glasuje okoli 95 % volilnih upravičencev. Pri splošnih volitvah za člana predstavniškega doma volivci volijo po enega predstavnika iz vsakega volilnega okraja. Če se njegovo mesto zaradi smrti, odstopa ali kakršnegakoli drugega razloga izprazni še pred koncem njegovega mandata, se tako v njegovem volilnem okraju izvedejo nadomestne volitve, ki se v izvirniku imenujejo **by-election** (ibid).

Za način izvedbe uporabljajo **preferencialni volilni sistem**. Za ta volilni sistem je značilno, da volivec razvrsti (rangira) vse kandidate za svoj volilni okraj tako, da vsakemu z zaporedno številko (1, 2, 3, 4, 5) določi njegov rang. Kandidat mora prejeti več kot 50 % oddanih glasov. Če noben od sodelujočih kandidatov ne zbere takšne večine, ko preštejejo vse preference, izločijo kandidata, ki je od vseh dobil najmanj prvih preferenc. Nato glasove, ki jih je dobil, dodelijo kandidatu, ki ima na »njegovih« volilnih glasovnicah oznako 2 – torej so ga volivci dali po rangi takoj za njim. Ta postopek se lahko ponavlja in na koncu se izloči vedno več kandidatov, njihovi glasovi pa se prerazdelijo drugim bolj uspešnim kandidatom, dokler na koncu eden ne pride do zahtevanega praga 50 % (Millar 1994). S tem načinom nedvomno prihranijo denar za drugi krog volitev, dobijo predstavnike z več kot 50 % oddanih glasov, pojavlja pa se vprašljivost logike rangiranja.

Vsak od članov predstavniškega doma s svojim mandatom zastopa volivce enega volilnega okraja. Okraji pa so si po svoji površini zelo različni, saj se določajo po številu svojih prebivalcev (Ferfila 2003, 192).

Pri volitvah v senat vsaka država od skupnih šestih in vsako od obeh ozemelj služi kot volilna enota. Običajno so volitve izvedene istočasno kot volitve v predstavniški dom. Če se senatorsko mesto izprazni, se ga do izteka mandata zapolni s predstavnikom, ki ga izvoli

parlament države ali ozemlja, ki jo je prejšnji član senata predstavljal. Če je le mogoče, ga nadomesti predstavnik iz vrste politične stranke (Australia 2013).

Za volitve senatorjev se uporablja sistem **proporcionalnega predstavnštva**. Volivci lahko tako rangirajo vsakega kandidata po vrstnem redu svojih obstoječih preferenc, na podoben način kot pri volitvah v predstavniški dom. Možen pa je tudi način glasovanja za kandidate iz posameznih političnih strank ali skupin. **Metoda štetja glasov** zagotavlja, da vsaka politična stranka ali skupina dobi enak odstotek sedežev v senatu, kot je odstotek glasov, ki ji ga uspe zbrati. V takšnem sistemu imajo predvsem majhne stranke in neodvisni kandidati mnogo večje možnosti izvolitve kot pri volitvah v predstavniški dom. Mandat senatorja ponavadi traja 6 let, s tem da se jih polovica zamenja vsake tri leta. Če se pojavi primer razpustitve obeh domov parlamenta in razpisa novih volitev za oba domova, se senat odloči, kateri senatorji bodo ostali nadaljnja tri leta, kateri pa bodo morali spet na volitve. Senatorji ozemelj so izvoljeni za enako obdobje kot člani predstavniškega doma. Mandat predstavnikov senata se začne 1. julija po njihovi izvolitvi, razen v primeru razpustitve obeh domov, ko se njihov mandat šteje od 1. julija pred volitvami (Millar 1994).

4.3 Politični sistem Nove Zelandije

Nova Zelandija ima kot zelo majhna država tako kot njena soseda Avstralija zelo pestro zgodovino, ki je zaznamovala njen politični razvoj.

Po definiciji je Nova Zelandija neodvisna demokratična država, ki je članica Commonwealtha, njen ceremonialni predsednik pa je angleška kraljica Elizabeta II., ki jo tako kot v Avstraliji zastopa glavni guverner. Šef vlade je ministrski predsednik, ki je za vse svoje delo odgovoren parlamentu in ga imenuje glavni guverner (Ferfila 2003, 206).

Stranka, ki v parlamentu dobi največje število glasov, tako dobi pooblastila, da lahko sestavi vlado. Parlament, kot simbol demokratične oblasti, je enodomen in je voljen na 3 leta. Glavni guverner je na svojo funkcijo imenovan za 5 let, za eno od njegovih funkcij, ki je med najpomembnejšimi, pa bi lahko šteli funkcijo, pri kateri njegovo soglasje na vsak zakon, ki ga sprejme parlament, da pečat, da lahko zakon postane uradno veljaven (ibid).

Že dolgo v Novi Zelandiji na strankarskem področju prevladujeta predvsem dve politični struji in ravno zaradi tega lahko trdimo, da je dvostrankarska država, kajti izmenjujeta se predvsem dve stranki, in sicer **narodna in laburistična stranka** (ibid).

Nova Zelandija nima pisane ustave, zato je sestavljena iz običajev in nekaterih zakonov, ki jih je že mnogo let pred tem prejel britanski parlament, in tako običajno sledi precedensom angleškega prava. Sodna oblast se začne pri okrajnih sodiščih.

Najvišjo raven predstavlja prizivno sodišče, ki ga sestavljata predsedujoči sodnik in vrhovni sodnik (ibidem).

4.3.1 Novozelandski parlament

Novozelandski parlament uradno sestavlja suveren oziroma ceremonialni predsednik, kot že prej omenjeno, sta to angleška kraljica Elizabeta II. in predstavniški dom. Naloga suverena je odpiranje in razpuščanje parlamenta ter podajanje soglasja k zakonom, ki jih sprejme predstavniški dom. Parlament Nove Zelandije je **enodomen**, zgornjega doma ali senata na Novi Zelandiji nimajo. Predstavniški dom sestavljajo poslanci, ki nastopajo kot predstavniki ljudstva in so izvoljeni za mandat treh let. Običajno število članov parlamenta je 120, toda obstajajo določene volilne okoliščine in izjeme, v primeru katerih se to število lahko spremeni (New Zealand Parliament 2013a).

Po splošnih volitvah delo na novo izvoljenega parlamenta začne generalni guverner s pozdravnim govorom. Temu sledi odgovorna razprava, v kateri lahko sodelujejo vsi novoizvoljeni člani parlamenta z razpravo na katerikoli temo. Običajno parlament zaseda enkrat letno. Na začetku parlamentarnega zasedanja v drugem in tretjem letu ima uvodni nagovor predsednik vlade, ki oriše vladni program, nato sledi 15-urna razprava (Ferfila 2003, 209).

Mandat izvoljenih predstavnikov traja do dneva naslednjih volitev, a mandat ministrov traja še 28 dni dlje. Novozelandske člane parlamenta imenujejo za »najhitrejše izdelovalce zakonov na zahodu«. To naziv so si pridobili zaradi izjemno majhnega okolja in enodomnega parlamenta, odsotnostjo podrobno predpisujoče formalne ustave ter stroge strankarske

discipline in enokrožnega volilnega sistema, kar so glavni razlogi za hitro sprejemanje zakonov (ibid).

Novozelandski parlamentarni odbori so po svoji sestavi po večini večfunkcionalni. **Dvanajst glavnih tematskih odborov** pokriva glavna področja vladnega delovanja: finance in izdatke; trgovino; izobraževanje in znanost; zunanje zadeve in trgovino ter obrambo; vladno administracijo; zdravstvo; notranje zadeve in lokalno vlado; pravosodje; maorske zadeve; primarno proizvodnjo; socialno varstvo; transport in okolje. Poleg glavnih odborov imajo še štiri stalne odbore:

- **odbor za pregled predpisov** (tradicionalno ga vodi član opozicije),
- **poslovni odbor** (vodi ga predsednik – govornik parlamenta, ki postavlja dnevni red zasedanj, zaporedje obravnave posameznih zadev, določa čas za razprave, predlaga člane za posamezne odbore),
- **odbor za člane parlamenta** (ukvarja se predvsem s kadrovskimi in finančnimi zadevami članov parlamenta),
- **komite za privilegije.**

Parlament nato običajno imenuje še dva nestalna odbora, in sicer za **volilno zakonodajo** ter za **stalna pravila** (Ferfila 2003, 211).

V vsakem odboru je praviloma 8 članov. Vsak parlamentarni predstavnik tako lahko služi samo v enem tematskem odboru. Predloge za članstvo tako od strank dobiva poslovni odbor, ki jih nato da v potrditev parlamentarnemu domu. Predsednika odbora izvolijo člani. Predsednik ima pravico do posvetovalnega glasu pri odločanju, ki pa ne šteje kot glasovi drugih članov (ibid).

Predsednik ali govornik je najvišji funkcionar, ki ga izvoli parlament, in zavzema glede na prioriteto tretje mesto za generalnim guvernerjem in predsednikom vlade. Ima tudi svojega namestnika in dva pomočnika. Govornik predseduje parlamentu in vodi pomemben poslovni odbor, disciplinira člane parlamenta in predstavlja parlament pri generalnemu guvernerju. Po tradiciji se predvideva, da govornik ohranja strankarske povezave, ne udeležuje pa se sestankov poslanske skupine svoje stranke. Pri glasovanju pa ima le posvetovalni glas, ki ne šteje (Ferfila 2003, 213).

V smislu ohranjanja reda v parlamentu lahko govornik odstrani člana za preostanek dnevnega zasedanja, lahko zaprosi parlament, da oceni njegovo vedenje in ga primerno kaznuje, ali pa na drugi strani obtoži poslanca za neprimerno obnašanje, kar običajno povzroči suspendiranje poslanca (ibid).

V novozelandskem parlamentu je še mesto vodje predstavniškega doma, ki skrbi za vladne zadeve, ter vodja opozicije, ki je vodja največje opozicijske stranke. Čas govorjenja je določen glede na strankarsko razdelitev predstavniškega doma. Običajno pokličejo glavnega govornika in šest članov, nato pa jim sledijo starejši poslanci in tisti z večjim interesom na področju razprave. Govori se lahko v angleščini in maorščini, branje govorov pa ni dovoljeno. Prav tako obstaja precej dolg seznam različnih časovnih omejitev pri govorjenju (Ferfila 2003, 213).

Glasovanje, ki se izvaja v parlamentu, temelji na **nizozemskem trislojnim sistemu**. Kar v praksi pomeni, da če kdo v parlamentu misli, da so rezultati običajnega glasovanja vprašljivi, se najprej skliče strankarsko glasovanje. Predstavniki vsake stranke bo objavil število glasov, ki jih ima v parlamentu vsaka stranka. Neodvisni člani razglasijo svoje glasove, za njimi pa strankarski člani, ki glasujejo drugače kot njihove stranke. Na tretji ravni pa se lahko zahteva še osebni glas. Govornik bo to glasovanje dovolil le, če je rezultat strankarskega glasovanja tako tesen, da bi lahko osebno glasovanje imelo drugačen rezultat, ali pa gre za vprašanje osebnega prepričanja (Ferfila 2003, 214).

STATUS ČLANOV PARLAMENTA

Parlamentarni privilegiji vsebujejo klasična področja, kot sta svoboda govora in prepoved aretacije za civilne prekrške med zasedanjem parlamenta. Član parlamenta, ki je finančno povezan s temo, ki je stvar parlamentarne razprave, mora to predhodno napovedati pred svojo razpravo, glasovanjem ali delom odbora (Ferfila 2003, 214).

Kar zadeva plače poslancev, naj bi načeloma veljajo, da so njihove plače primerljive s plačami polno in redno zaposlenih v privatnem podjetniškem sektorju (ibid).

4.3.2 Zakonodajni postopek

Poznajo štiri vrste zakonov, in sicer:

- **vladni,**
- **članski** (zakoni, ki jih predlagajo člani parlamenta),
- **lokalni,**
- **zasebni.**

Predlogi zakonov, ki jih predlagajo člani parlamenta, so uvrščeni na dnevni red po vrstnem redu, ki se določi z žrebom. Čas, ki jim je namenjen, pa je bolj omejen. Le malo zakonov, ki so jih predlagali člani parlamenta, je bilo sprejetih. Pogosto se je zgodilo, da so bile njihove ideje vsebovane v poznejši vladni zakonodaji (Ferfila 2003, 210).

Nova Zelandija je tudi ena od tistih držav, ki omogoča, da zakone predlagajo zasebne osebe. Zato je predpisano nekaj zahtev:

- nujna je prošnja parlamentu, da dovoli vložitev zakonskega predloga,
- preambula predlaganega zakona mora vključevati dejstva, na katerih je utemeljen, okoliščine, zaradi katerih ga je potrebno predlagati, in zakaj ga je potrebno predlagati kot zasebni zakon (ibid).

Preden predlog zakona postane veljavni zakonodajni akt, mora preiti več faz. Te stopnje zagotavljajo, da je predlog zakona predmet javne razprave in pregledan. Nekatere od teh stopenj pa omogočajo tudi spremembe zakona. Načeloma gre vsak predlog zakona čez naslednje stopnje: predstavitev, prva obravnava, izbran odbor, druga obravnava, odbor celotnega parlamenta, tretje branje, kraljeva privolitev (New Zealand Parliament 2013b).

Uveljavljena in prisotna je praksa treh branj zakona. Predstavitev in prvo branje sta zgolj formalnost, ko uslužbenec prebere vsebino zakona in za to ni predvidena razprava. Do razprave pride pri drugem branju, pri katerem je za to praviloma predvidena dveurna razprava z dvanajstimi govorniki po 10 minut. Na tem branju se parlament običajno odloči, ali se bo zakon sprejel ali ne. Po pozitivnem glasovanju ob drugem branju zakona se vse zakone razen tiste, ki se nanašajo na javne finance ali so v postopku skrajšanega sprejemanja, pošlje v ustrezne parlamentarne odbore. Ko odbor opravi svoje delo in pošlje svoje poročilo nazaj v parlament, je spet na dnevnem redu dveurna razprava. Spremembe, ki jih je odbor sam

predlagal soglasno, se v zakon vključijo avtomatično, za vse tiste, ki so bili v odboru sprejeti z večino glasov, pa mora priti do glasovanja še v parlamentu. Na tretjem branju se razprava vodi o splošnih načelih novega zakona. Ko se ga sprejme na tretjem branju, ga predložijo v podpis generalnemu guvernerju (Ferfila 2003, 211).

4.3.3 Volitve v novozelandski parlament

Vsak novozelandski državljani ali oseba s stalnim prebivališčem na Novi Zelandiji, katere ime je vpisno v maorski ali splošni volilni imenik, lahko z dopolnjenim 18. letom glasuje na splošnih volitvah (New Zealand Parliament 2013c).

Člani novozelandskega predstavniškega doma so voljeni z uporabo mešanega proporcionalnega volilnega sistema. Vsak volivec ima dva glasova, enega za izbiro lokalnega člana parlamenta, drugega pa za izbiro politične stranke. Slednji glasovi odločajo o sestavi parlamenta. Politične stranke so v parlamentu zastopane sorazmerno z deležem glasov, ki jih je vsaka stranka zbrala med temi glasovi (New Zealand Parliament 2013). Vodji stranke ali koalicije, ki je na volitvah prejela največje število glasov, se običajno podeli mandat za sestavo vlade (Election Guide 2013).

V skladu z veljavnimi pravili mešanega proporcionalnega sistema je vsaka politična stranka upravičena do približno takega deleža poslancev, kot je bil delež glasov, ki jih je prejela na volitvah, seveda v primeru, da je prestopila enega od dveh volilnih pragov. Da stranka prestopi volilni prag, mora stranka izpolniti enega od kriterijev:

- 5 % glasov vseh državljanov,
- vsaj en volilni sedež.

Za določanje skupnega števila sedežev, do katerih so upravičene posamezne stranke, se uporablja Sainte-Laguëjeva formula. V primeru, da se odstotki glasov in število poslanskih sedežev ne ujema popolnoma, se strankam poslanski sedeži ne odvzamejo ali dodajo, temveč bo v tem primeru parlament sestavljalo več kot 120 poslancev⁵ (Electoral Commission 2012).

⁵ Do takšnega presežka glasov je do sedaj prišlo trikrat. Od leta 2005 do 2008 je bilo v novozelandskem parlamentu 121 poslancev, od leta 2008 do 2011 jih je bilo 122, v trenutni zasedbi parlamenta pa sedi 121 poslancev (Electoral Commission 2012).

Sedem volilnih mest je rezerviranih za prvotne prebivalce – Maore⁶ (Election Guide 2013). Leta 1876 so Maori dobili neposreden vpliv, ko so jim bili v novozelandskem parlamentu podeljeni štirje sedeži. Leta 1975 je vlada uveljavila institut, imenovan Maorska volilna izbira, ki volivcem maorskega rodu omogoča, da se odločijo, ali želijo biti vpisani v maorski ali splošni volilni imenik. Ko je Nova Zelandija leta 1993 uvedla mešan proporcionalni volilni sistem, se je zakon spremenil tako, da število sedežev, ki so rezervirani za maorske poslance, odraža velikost maorske volilne populacije. Ta sprememba pomeni, da več Maorov kot se vpiše v maorski volilni imenik, več maorskih poslancev je lahko izvoljenih. Od leta 1993 število maorskih volivcev stalno raste, hkrati pa se je povečalo tudi število poslanskih mest, ki pripadajo Maorom, od štirih na sedem (Electoral Commission 2013).

4.4 Primerjava

Kot sem že ugotovil, sta si preučevani državi, Avstralija in Nova Zelandija, v določenih segmentih zelo podobni. Tako ju vežeta geografija in zgodovinski razvoj. Pa sta si zaradi teh dejavnikov, ki so vseskozi vplivali naju, podobna tudi politična sistema obeh držav?

Ker sem diplomsko nalogo zasnoval na teoriji primerjalnih politik, bom v nadaljevanju izpostavil podobnosti oziroma razlike političnih sistemov obeh preučevanih držav. Zaradi obširnosti tematike sem že v začetku naloge definiral tri elemente političnega sistema, na katerih bo temeljila raziskava. To so parlament, zakonodajni postopek in volitve v parlament. Primerjava izbranih področij bo pokazala, ali sta si politična sistema izbranih držav podobna, ter mi v nadaljevanju pomagala pri potrditvi oziroma zavrnitvi hipoteze, ki sem jo zastavil v metodološkem delu diplomske naloge. Za večjo preglednost sem glavne ugotovitve predstavil v Tabeli 4.1.

⁶ Domorodska ljudstva imajo pravico do ohranitve in okrepitve svojih specifičnih političnih, pravnih, ekonomskih, socialnih in kulturnih institucij. Hkrati imajo pravico do participacije na političnem, ekonomskem socialnem in kulturnem področju v državi (Bargh 2011).

Tabela 4.1: Primerjava elementov političnega sistema v izbranih državah

	AVSTRALIJA	NOVA ZELANDIJA
TIP UREDITVE	Demokracija, federalni sistem, britanski monarh je suveren	Parlamentarna demokracija
REGIONALNA RAZDELITEV	6 držav, 2 teritorija	93 okrajev, 9 distriktov
OSAMOSVOJITEV	1. 1. 1901	26. 9. 1907
PRAVNI SISTEM	Temelji na angleškem civilnem pravu	Temelji na angleškem pravu s posebnim obravnavanjem maorov
VOLILNA PRAVICA	18 let, splošna in obvezna	18 let, splošna
IZVRŠNA OBLAST	ŠEF DRŽAVE: kraljica Elizabeta II., njen predstavnik je generalni guverner; predsednik vlade, kabinet: ministri, vsi izbrani iz vrst parlamenta	ŠEF DRŽAVE: kraljica Elizabeta II., njen predstavnik je generalni guverner; predsednik vlade, kabinet: predlaga ga predsednik vlade, potrdi ga generalni guverner
ZAKONODAJNA OBLAST	Federalni parlament: senat (76 sedežev – 12 na državo, 2 na teritorij, služijo 6 let, volitve na 3 leta); predstavniški dom (150 sedežev)	Enodomni parlament s 120 sedeži, mandat 3 leta
SODNA OBLAST	Višje sodišče (vse sodnike imenuje generalni guverner)	Višje sodišče

Vir: Ferfila (2003, 309–310).

Če povzamem opisana dejstva, lahko glede na primerjavo trdim, da sem izbral dve sosednji državi, ki imata zaradi sosedске bližine in skupne zgodovine veliko skupnih točk, ki ju povezujejo. Vendar se pojavljajo tudi razlike.

Avstralska **ustava** kot najvišji državni akt je začela veljati 1. januarja 1901. Ustava velja za vse parlamente, sodišča in prebivalstvo. Glede na ustavo tako v Avstraliji obstajajo tri veje oblasti: zakonodajna, izvršilna in sodna. Nova Zelandija pa pisane ustave ne pozna, zato je ustavna praksa sestavljena iz običajev in nekaterih zakonov, ki jih je že mnogo let pred tem sprejel britanski parlament, in tako običajno sledi precedensom angleškega prava.

Ker sta bili obe državi nekoč del britanskega imperija, ima kraljica še vedno določeno vlogo v političnih sistemih obeh držav, a je ta predvsem simbolična. Predstavniki kraljice v obeh državah je generalni guverner. Avstralija je postala neodvisna leta 1901, Nova Zelandija pa 1907.

Avstralija ima demokratičen, federalni sistem, v katerem ima suvereno besedo angleški monarh, medtem ko je Nova Zelandija parlamentarna demokracija. V vsej primerjavi sem se najbolj osredotočil na primerjavo parlamentov, pri čemer so dejstva že opisana. V nadaljevanju želim obravnavati le ključne značilnosti parlamentov obeh držav. Tako za Avstralijo velja federalni parlament, ki je razdeljen na dva doma, kar je bistvena razlika v primerjavi z Novo Zelandijo. Avstralski prvi dom (senat) ima 76 sedežev, kar pomeni 12 na državo in 2 na teritorij. Mandat traja 6 let, posamezne volitve pa so razpisane na 3 leta. Spodnji dom (predstavniški dom) pa ima 150 sedežev. Na drugi strani pa imamo parlament Nove Zelandije, kjer je bistvenega pomena to, kot že omenjeno, da je sestavljen le iz enega doma. Ta enodomni parlament ima 120 sedežev, katerega mandat traja 3 leta, kar je tudi ena od razlik med državama. Vsekakor pa se razlike kažejo tudi v organizaciji in dojemanju posameznih držav.

Največ podobnosti med državama lahko najdemo v zakonodajnem postopku, saj je v obeh državah prisotna praksa treh branj zakona. Do določenih razlik prihaja predvsem zaradi dvodomnosti avstralskega parlamenta, saj mora biti zakon v tem primeru potrjen v obeh domovih.

Tudi strankarski sistem se v državah nekoliko razlikuje. V Avstraliji prevladujejo tri glavne politične stranke: liberalna, laburistična (delavska) in nacionalna. Na Novi Zelandiji pa prevladujeta predvsem dve politični struji: narodna in laburistična stranka.

Še večje razlike pa se kažejo v volilnem sistemu. Volilna pravica v Avstraliji je obvezna. Vsi državljani, starejši od 18 let, se morajo vpisati v volilni imenik, na volitvah pa so dolžni glasovati. Tudi na Novi Zelandiji prebivalci volilno pravico pridobijo z dopolnjenimi 18 leti, a ni obvezna. V Avstraliji se uporablja preferencialni volilni sistem, pri katerem volivec razvrsti (rangira) vse kandidate za svoj volilni okraj tako, da vsakemu z zaporedno številko (1, 2, 3, 4, 5) določi njegov rang. Člani novozelandskega predstavniškega doma pa so voljeni z uporabo mešanega proporcionalnega volilnega sistema. Vsak volivec ima dva glasova, enega za izbiro lokalnega člana parlamenta, drugega pa za izbiro politične stranke.

Državi se v številnih primerjanih parametrih torej razlikujeta, a vendar imata še eno skupno točko. To so prvotni prebivalci, in sicer Aboridžini v Avstraliji in Maori na Novi Zelandiji. Ker so tudi ti prvotni prebivalci pomemben del zgodovine in političnega sistema v obeh državah, je opisan tudi pregled njihovih volilnih pravic in zastopanosti. Torej, kako je to urejeno in kakšne so razlike.

Vse od prihoda prve britanske flote na avstralska tla, januarja leta 1788, do devetdesetih let 19. stoletja tamkajšnji prvotni prebivalci niso imeli volilne pravice. Leta 1895 je Južna Avstralija sprejela zakon, ki je dodeljeval volilno pravico vsem prebivalcem, starejšim od 21 let, prav tako ženskam in tudi prvotnim prebivalcem. Zakon je veljal tudi na Severnem teritoriju vse do 1. januarja 1901, ko je bila z nastankom Commonwealtha spisana nova zakonodaja, ki je odrekala volilno pravico vsem prvotnim prebivalcem, ki še niso bili vpisani v volilni imenik pred letom 1901. To pomeni, da vsi Aboridžini, ki so starost 21 let dopolnili po nastanku Commonwealtha, niso imeli volilne pravice. Moč odločanja o tem, kdo je »prvotni prebivalec« in kdo ne, je bila v rokah volilnih uradnikov (Jens 2012; Australian Electoral Commission 2006, 7–9).

Zaradi pritiskov Velike Britanije in Indije so leta 1925 volilno pravico dobili nekateri nebeli prebivalci Avstralije. Služenje Aboridžinov v oboroženih silah med drugo svetovno vojno je bil močan argument za pridobitev volilne pravice. Leta 1949 so tako volilno pravico dobili tisti prvotni prebivalci, ki so zaključili služenje vojaškega roka. Pozneje, marca 1962, je Commonwealth vsem prvotnim prebivalcem omogočil prostovoljni vpis v volilni imenik. Zakon je veljal tudi na ozemlju Severnega teritorija in Zahodne Avstralije. Leta 1965 je volilno pravico Aboridžinom podelil še Queensland in tako so vsi prvotni prebivalci v Avstraliji dobili volilno pravico (Australian Electoral Commission 2006, 10–12; Victorial

Electoral Commission). Leta 2011 je bilo v volilni imenik vpisanih manj kot 50 % vseh prvotnih prebivalcev, upravičenih do volilne pravice. Od teh se jih volitev udeležuje manj kot 50 %. Omejevanje demokratičnih pravic prvotnim prebivalcem je temno poglavje avstralske zgodovine, njegove posledice pa so vidne še danes (1 Vote 1 Value).

Kultura Maorov je na Novi Zelandiji veliko bolj izrazita in uveljavljena kot kultura Aboridžinov v Avstraliji. Na primer, maorščina je uradni jezik na Novi Zelandiji. Uči se ga v šolah, uporablja se v vladnih institucijah in medijih. Avstralija v svojem parlamentu nima rezerviranih sedežev za predstavnike katerekoli druge rasne skupine, Nova Zelandija pa ima rezervirane posebne sedeže za predstavnike Maorov (Convict creations).

Prve volitve na Novi Zelandiji so bile leta 1853 in na njih so volilno pravico imeli tisti Britanci, starejši od 21 let, ki so imeli bodisi v lasti bodisi v najemu nepremičnino, ki je imela določeno vrednost (npr. rudarji niso ustrezali zadnjemu pogoju). Na začetku je volilno pravico imelo zelo malo Maorov, saj niso imeli v lasti dovolj (velikih) nepremičnin. Leta 1867 so volilno pravico dobili vsi Maori moškega spola, starejši od 21 let. 19. septembra 1893 je lord Glasgow z novim zakonom volilno pravico podelil vsem odraslim ženskam. V tistem času je bila to radikalna sprememba, saj so ženske v številnih drugih demokracijah volilno pravico dobile šele čez nekaj desetletij (Atkinson 2012).

Novozelandski volilni sistem ima tri posebne značilnosti, ki v veliki meri pozitivno vplivajo na naravo zastopanja Maorov, prvotnih prebivalcev Nove Zelandije. Prva in najbolj pomembna lastnost je obstoj t. i. avtohtonih volilnih okrajev (AED), katerih naloga je specifično zastopanje pripadnikov Maorov. Drugič, obstaja sistem obvezne registracije volivcev, ki zahteva, da so vsi državljani Nove Zelandije vpisani v volilni imenik. In tretjič, t. i. Mixed Member Proportional (MMP) volilni sistem, ki se je uveljavil leta 1993, zagotavlja številne možnosti za vse interesne skupine, vključno s pripadniki maorskega ljudstva (Archer 2003).

Zastopanje interesov prvotnih prebivalcev v Avstraliji je popolno nasprotje tistemu na Novi Zelandiji. Medtem ko Nova Zelandija zagotavlja najmanj delno institucionalno vključenost v zakonodajo, pa smo v primeru zakonodajne zastopanosti Aboridžinov, prvotnih prebivalcev Avstralije, ki so danes le še manjšina, v zgodovini lahko govorili o institucionalni izključenosti. Razlog za drugačen pristop v obeh državah so kulturne in vedenjske razlike. V

velikem delu svoje zgodovine je bila Avstralija zelo neprilagodljiva in nerazumevajoča tako za potrebe in zastopanost Aboridžinov kot tudi za druge manjšine. Obstaja pa tudi velika razlika med demografsko zastopanostjo prvotnega prebivalstva v obeh državah. Maori predstavljajo 15,2 % celotnega novozelandskega prebivalstva, med tem ko Aboridžini med Avstralci zavzemajo zgolj 2,4 %. Sistem eksplicitne institucionalne izključenosti je bil sčasoma sicer po večini opuščen. Nadomestil ga je sistem formalne institucionalne vključenosti, ki pa je prav tako tema številnih polemik v zvezi z učinkovitostjo tovrstnega zastopanja (Archer 2003).

5 ZAKLJUČEK

V diplomski nalogi sem na podlagi teorije primerjalnih politik primerjal dve državi oziroma njuna politična sistema. Za primerjavo sem izbral dve sosednji državi, in sicer Avstralijo in Novo Zelandijo, pri čemer sem poskušal ugotoviti, kako geografska bližina in podobna zgodovina držav vplivata na delovanje političnega sistema.

Pomembno vlogo pri vsem tem ima tudi pomen demokracije. Przeworski (Przeworski v Ferfila 2008, 146) tako opredeljuje, da je demokracija sistem, v katerem stranke izgubljajo volitve. Na drugi strani pa avtorji, kot je O Neil (O Neil v Ferfila 2008, 149), zagovarjajo trditev, da polna in razvita demokracija zahteva izpolnitev še dodatnih zahtev, kot so med drugim odsotnost rezerviranih privilegijev oziroma moči vojske, cerkve, drugih igralcev, ki niso odgovorni volivcem, ter da svobodo in pluralizem zagotavlja samo vladavina zakona, v kateri se zakonske norme uveljavljajo ne glede na status in moč državljanov. To vsekakor vpliva tudi na preiskovani državi, ki sem ju analiziral v diplomski nalogi.

Na začetku raziskovanja sem postavil raziskovalno hipotezo, ki me je vodila skozi celotno nalogo. Zastavil sem naslednjo hipotezo: *Zaradi geografske bližine in podobnega zgodovinskega razvoja sta si politična sistema Avstralije in Nove Zelandije podobna.*

Postavljeno hipotezo zavračam. Državi sta si geografsko blizu in ju veže določen zgodovinski razvoj, toda njuna politična sistema sta si v preučevanih elementih vse prej kot podobna. Do velikih razlik prihaja v značilnostih obeh parlamentov in volitvah v parlament. Še največ

vzporednic lahko najdemo pri primerjavi zakonodajnih postopkov. Zastavljene hipoteze tako ne morem potrditi. Iz raziskave, ki sem jo opravil, pa lahko sklepam, da geografska bližina in skupen zgodovinski razvoj dveh držav nista zadostna razloga, ki bi državi usmerila v razvoj podobnega političnega sistema.

Na eni strani lahko trdimo, da je politični sistem ogrodje, po katerem se država ravna in odloča v danih situacijah, ker brez neke trdne pravne osnove ne bi mogla normalno delovati. Vendar lahko na drugi strani povzamemo, da velikokrat države izrabljajo politične sisteme za svoje prikrito delovanje, kajti pogosto ravnajo zunaj pooblastil, ki so zapisana v zakonodaji. To pa je pogosto mogoče ravno zaradi pravnih praznin, ki se pojavljajo v zakonodaji.

Dobro razčlenjena zakonodaja pripomore k bolj jasnemu delovanju države, vsekakor pa je odvisno, v kakšnem segmentu preučujemo zadevo. Veliko k vsej zadevi pripomore tudi to, ali je zakonodaja zapisana ali ne, kajti če ustava ni zapisana, se zadeve ravnajo po ustavnih običajih, ki se jih sicer države držijo in jih upoštevajo, vendar je to dokaj svobodno področje. Za primer lahko vzamem Novo Zelandijo, kjer ustava ni zapisana, kar lahko pomeni, da se zakoni in zakonsko odločanje hitreje sprejmejo in spreminjajo kot pri že utrjenih sistemih.

Če omenim še izbrani preiskovani državi Avstralije in Nove Zelandije, lahko tudi rečem, da sta si zaradi skupne zgodovine in vpliva multikulturalizma državi sicer podobni, kar se kaže tudi v dojetanju političnega delovanja in življenja na družbeno-političnem področju. Vsekakor lahko trdim, da sta bližina in sosedskost med državami zelo pomembni, vendar je pomembno tudi, da ima država svojo avtonomijo in svojo samostojnost na vseh področjih svojega obstoja in delovanja. Kajti le to ji lahko pomaga, da se uspešno bori s težavami sodobne družbe.

6 LITERATURA

1. 1 Vote 1 Value. 2013. *A brief history of Indigenous Voting Rights*. Dostopno prek: <http://1vote1val-ue50300.wordpress.com/indigenous-australians-5/history-of-indigenous-voting/> (1. maj 2013).
2. Archer, Keith. 2003. *Representing Aboriginal Interests: Experience of New Zeland and Australia*. Dostopno prek: http://www.elections.ca/res/eim/article_search/article.asp?id=2-7&lang=e&frmPageSize (5. maj 2013).
3. Atkinson, Neill. 2012. *Voting rights*. Dostopno prek: <http://www.teara.govt.nz/en/voting-rights> (25. maj 2013).
4. Australia. 2013. *History: States and Territories*. Dostopno prek: http://www.australia.com/about_australia/facts_and_figures/history/Article_ALL.aust?I=History_States_and_and_Territories_article.xml&L=en&C=AT (2. maj 2013).
5. Australian Electoral Commission. 2006. *History of the Indigenous Vote*. Dostopno prek: http://www.aec.gov.au/Education/files/history_indigenous_vote.pdf (25. maj 2013).
6. Australian Government. 2006. *Multicultural Australia: united in diversity 2003-2006*. Dostopno prek: http://www.immi.gov.au/media/publications/settle_pdf/united_diversity.pdf (5. maj 2013).
7. --- 2012a. *Our country*. Dostopno prek: <http://australia.gov.au/about-australia/our-country> (25. maj 2013).
8. --- 2012b. *Government policy: principles*. Dostopno prek: <http://www.immi.gov.au/living-in-australia/a-diverse-australia/government-policy/australians-together/current-policy/principles.htm> (5. maj 2013).
9. --- 2012c. *States and territories*. Dostopno prek: http://www.australia.com/about_australia/facts_and_figures/history/Article_ALL.aust?I=History_States_and_and_Territories_article.xml&L=en&C=AT (2. maj 2013).
10. --- 2013a. *Our government*. Dostopno prek: <http://australia.gov.au/about-australia/our-government> (30. april 2013).
11. Australian Politics. 2013a. *Australian Constitution – Overview*. Dostopno prek: <http://australianpolitics.com/constitution-aus/text/overview> (27. maj 2013).

12. --- 2013b. *Electoral System – Features & History*. Dostopno prek: <http://australianpolitics.com/voting/electoral-system> (20. maj 2013).
13. --- 2013c. *Compulsory Voting*. Dostopno prek: <http://australianpolitics.com/voting/electoral-system/compulsory-voting> (21. maj 2013).
14. Bargh, Maria. 2011. *Māori representation: fairer, guaranteed and independent*. Dostopno prek: <http://posttreatysettlements.org.nz/maori-representation-fairer-guaranteed-and-independent/> (21. maj 2013).
15. Barlin, L. M. 1997. *House of Representatives Practice*. Melborne: Melbourne University Press.
16. Cerar, Miro, Aleš Novak, Marijan Pavčnik, Anton Perenič. 1998. *Praktikum za uvod v pravo*. Ljubljana: Časopisni zavod uradni list Republike Slovenije.
17. Convict creations. 2012 *Australia versus New Zealand*. Dostopno prek: <http://www.convictcreation-s.com/culture/newzealand.html> (25. april 2013).
18. Della Porta, Donatella. 2003. *Temelji politične znanosti*. Ljubljana: Založba Sofija.
19. Election Guide. 2013. *Country profile: New Zealand*. Dostopno prek: <http://www.electionguide.org/country.php?ID=155> (27. maj 2013).
20. Electoral Commission. 2012. *How are MPs elected?* Dostopno prek: <http://www.elections.org.nz/voting-system/mmp-voting-system/how-are-mps-elected> (27. maj 2013).
21. --- 2013. *Māori Representation*. Dostopno prek: <http://www.elections.org.nz/voting-system/m%C4%81ori-representation> (29. maj 2013).
22. Ferfila, Bogomil. 1995. *Indonezija, Avstralija, Nova Zelandija*. Ljubljana: Didakta.
23. --- 2003. *Družboslovni preseki Avstralije in Nove Zelandije*. Ljubljana: FDV.
24. --- 2006. *Metodološki preseki primerjalnih politik in primerjalnih sistemov*. Ljubljana: FDV.
25. --- 2008. *Demokratske in nedemokratske države sveta*. Ljubljana: FDV.
26. --- 2009. *Primerjalne politike v sodobnem svetu: teoretični del*. Ljubljana: FDV.
27. Grad, Franc, Igor Kavčič, Ciril Ribičič. 1999. *Državna ureditev Slovenije*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
28. Korf, Jens. 2012. *Voting rights for Aboriginal people*. Dostopno prek: <http://www.creative-spirits.info/aboriginalculture/selfdetermination/voting-rights-for-aboriginal-people> (25. april 2013).

29. Mein-Smith Philippa. 2011. The Evolution of the Australia–New Zealand Relationship. V *Reconstituting the Constitution*, ur. Caroline Morris, Jonatan Boston in Petra Butler, 375–386. New York: Springer.
30. Millar, Ann F. 1994. *Trust the Women: Women in the Federal Parliament*. New York: Cambridge University Press.
31. New Zealand Parliament. 2013a. *Our system of government: How Parliament works*. Dostopno prek: <http://www.parliament.nz/en-NZ/AboutParl/HowPWorks/OurSystem/1/8/e/00CLOOCHowPWorks111-Our-system-of-government.htm> (22. maj 2013).
32. --- 2013b. *How a bill becomes law*. Dostopno prek: <http://www.parliament.nz/en-NZ/AboutParl/HowPWorks/Laws/7/5/6/75639197bdf4a15b57eaaade358509e.htm> (22. maj 2013).
33. --- 2013c. *Vote in elections*. Dostopno prek: <http://www.parliament.nz/en-NZ/AboutParl/GetInvolved/Vote/7/b/6/00PlibHvYrSayVote1-Vote-in-elections.htm> (27. maj 2013).
34. Parliament of Australia. 2013a. *Home*. Dostopno prek: <http://www.aph.gov.au/> (1. maj 2013).
35. --- 2013b. *About the Senate*. Dostopno prek: http://www.aph.gov.au/About_Parliament/Senate/About_the_Senate (20. maj 2013).
36. Prime Minister of Australia. 2013. *Home*. Dostopno prek: <http://www.pm.gov.au/> (1. maj 2013).
37. Parliamentary Office Explained PEO. 2013. *Australian Constitution*. Dostopno prek: http://www.peo.gov.au/students/fact_sheets/australian_constitution.html (27. maj 2013).
38. Victorial Electoral Commission. 2013. *A history of Aboriginal voting rights*. Dostopno prek: <https://www.vec.vic.gov.au/Education/education-programs-aboriginal-history.html> (25. maj 2013).